

Proloog

Een verborgen oorlog

In 2017 was ik op Ambon, de hoofdstad van de Zuid-Molukken. Terwijl ik daar rondliep, en soms met een taxi rondreed, had ik kennis over de RMS-oorlog. Ik bezocht verschillende plekken waar in de vroege jaren vijftig hevig gevochten werd tussen het Indonesische leger en het kleine (AP)RMS-leger. Bij het nadenken over de duizenden doden, werd ik diep geraakt. Tijdens de RMS-oorlog in de tweede helft van 1950 en de eerste helft van 1951, en daarna op Ceram, het grote eiland van de Zuid-Molukken, tot in 1964, zijn er aan beide zijden zware verliezen geleden. De schattingen van het aantal dodelijke slachtoffers varieert van enkele duizenden tot tienduizenden.

Er hing een gevoel van een minuut stilte over me, een emotionele verscheuring, door het besef van iets waar niemand in de huidige Zuid-Molukse samenleving openlijk over durfde te praten. Alleen in het verborgene misschien. Voor het verwerken van een oorlog, of elke levensbedreigende gebeurtenis, is kennis en het vermogen om erover te praten essentieel. Waar zijn de duizenden Zuid-Molukkers die op 25 april 1950 in Ambonstad de ceremonie rondom de RMS-proclamatie bijwoonden? De vierkleurige vlag, blauw, wit, groen en rood, werd geheesen ter symbolisering van de geboorte van de Republiek der Zuid-Molukken. De nieuwe RMS-regering stond op Ambon Plaza, terwijl het Zuid-Molukse leger trots en gedisciplineerd paradeerde. Waar zijn de lichamen van al die duizenden jonge mensen, sommigen nog tieners, die hun pas geproclameerde republiek verdedigden tegen een overmacht van Indonesische

militairen? Wat gebeurde er met hun families, hun ouders, broers, zussen en kinderen? Kunnen ze hun verdriet, pijn en woede uiten? De angst om als nabestaande van de slachtoffers van de RMS-oorlog zichtbaar te zijn, vanwege mogelijke misinterpretatie en de gevolgen voor hun leven en dat van hun familie, is vermengd met verdriet, rouw en gemaskeerde boosheid. Dat gevoel van een minuut stilte werd door die beklemmende angst een haast oneindige minuut.

De oudere Zuid-Molukse man die ik op Ambon ontmoette, scharrelde met een sapu-lidi (een Indonesische bezem gemaakt van de nerven van een sagoboom). "Je wilt niet opvallen. Je maakt alles schoon om verder te kunnen leven. Je kijkt om je heen, een soort waakzaamheid, om ervoor te zorgen dat niemand merkt dat je aan de gevallen strijders denkt." Veelal waren het nog jonge jongens en meisjes, eigenlijk nog kinderen, die probeerden het jonge, pas geproclameerde Zuid-Molukken te verdedigen tegen het grote, machtige Indonesische leger, de TNI: een leger dat minimaal zes keer zo groot en beter bewapend was dan het APRMS-leger. Een oneerlijke strijd tussen volwassenen en kinderen.

Met je sapu-lidi blijf je schoonmaken, scharrelend rondom de pijn als je denkt aan die kinderen, aan die jongeren. Soms raap je een grote steen op, omdat je die met een sapu-lidi niet kunt verplaatsen. Dan moet je met je handen de steen oprapen en weggooiden. Soms, terwijl je veegt, kom je iets tegen van je overleden broer op de droge grond. Een stuk hout, een deel van een zelfgemaakte houten speer waarmee hij vaak speelde of vis ving. Dan voel je zijn aanwezigheid, de scherpte van zijn liefde voor jou, zijn broer. Het steekt diep in je huid en voelt als een nagel in je vlees. Niemand mag de pijn zien. Je trekt je masker weer aan. Plotseling doemt het beeld op van je veertienjarige broer, die gewond was opgenomen in het ziekenhuis op Ambon. Hij lag daar met twee andere medestrijders, drie tieners, bloedend en verzwakt. Plotseling stormden vier Indonesische militairen het ziekenzaaltje binnen. Met hun geweren in de aanslag

voerden ze hun opdracht zonder een woord te zeggen uit: de drie tieners, de drie RMS-strijders, werden koelbloedig geëlimineerd. Je hield de sapu-lidi krampachtig vast. Je maakte van je rechterhand een vuist, met het harde, strakke hout van de sapu-lidi in je handpalm. De sapu-lidi voelde je niet meer als je aan je gedode broer van veertien dacht, liggend, bebloed, dood in het ziekenhuisbed. Nee, je gebruikte de sapu-lidi niet meer als bezem, maar als wandelstok, om je lichaam en ziel te ondersteunen. De sapu-lidi werd een tweede natuur, een tweede ik. In die sapu-lidi zat je broer verborgen; daarom koesterde je de sapu-lidi. Een goede geest verborgen in je sapu-lidi, je broer die je overal meenam om jou te ondersteunen en om boze geesten weg te vegen.

De pijn, het verdriet, de machteloosheid en de emotionele ontwrichting werden deels gedragen door te weten waarvoor je broer zijn leven liet. Jerry, je broer van veertien, liet zijn leven niet voor zichzelf, maar om zijn vaderland, zijn broer en zijn familie te verdedigen.

Dit boek begint in het heden, anno 2017. Maar de emoties die het heden verbergt, moeten zichtbaar worden gemaakt. We kunnen die emoties alleen recht doen door terug te gaan naar de historische context: de RMS-oorlog.